

ЦІЛІ І ЗАВДАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті аналізуються цілі і завдання військової освіти в реалізації державної інноваційної політики. Визначено основні проблеми і причини, що стримують розвиток системи військової освіти, обґрунтовуються напрями та шляхи її подальшого реформування.

Ключові слова: інновації у військовій освіті, державна інноваційна політика.

В статье анализируются цели и задачи военного образования в реализации государственной инновационной политики. Определены основные проблемы и причины, которые сдерживают развитие системы военного образования, обоснованы направления и пути ее дальнейшего реформирования.

Ключевые слова: инновации в военном образовании, государственная инновационная политика.

In the article the purposes and military education problems in realisation of the state innovative policy are analyzed. The basic problems and the reasons which constrain development of system of military education are defined, directions and ways of its further reforming are proved.

Keywords: innovations in military education, state innovative policy.

Існуюча в Україні система освіти перебуває в стані, що не задовольняє вимог, які постають перед нею в умовах розбудови української державності, культурного та духовного відродження українського народу. Це виявляється передусім у невідповідності освіти запитам особистості, суспільним потребам та світовим досягненням людства; у знеціненні соціального престижу освіченості та інтелектуальної діяльності; у спотворенні цілей та функцій освіти; бюрократизації всіх ланок освітньої системи.

Докорінні зміни, що відбуваються нині в Україні та її Збройних силах, зумовлюють необхідність реформування військової освіти. Освіта стає визначальним чинником життєдіяльності суспільства, важливим стратегічним ресурсом зміцнення держави, її авторитету та конкурентоспроможності на міжнародній арені, забезпечення незалежності, національної оборони і національних інтересів [1]. У Законах України “Про освіту” і “Про вищу освіту”, Державній національній програмі “Освіта” (“Україна ХХІ століття”), Національній доктрині розвитку освіти накреслена стратегія розвитку освіти, у тому числі й військової, на найближчі роки та перспективу. Постанова Кабінету Міністрів України № 1410 від 15 грудня 1997 року “Про створення єдиної системи військової освіти” визначила цілі, завдання, структуру і перспективні напрями розвитку єдиної системи військової освіти. Основні аспекти її функціонування і розвитку конкретизовані в Концепції військової освіти в Україні, згідно з якою військова освіта є ступеневою системою безперервного навчання військових фахівців [2].

Безумовною та невід’ємною складовою військової організації держави є система військової освіти - основне джерело підготовки висококваліфікованих офіцерських

кадрів та комплектування ними ЗС України, інших військових формувань і правоохоронних органів. ХХІ століття висуває нові вимоги до освіти, значно підвищуючи її роль у суспільстві. Освіта, в тому числі й військова, стає інтелектуально-духовною основою розвитку особистості, нації та держави, важливим чинником і стратегічним ресурсом зміцнення авторитету та конкурентоспроможності країни на міжнародній арені, гарантування національної безпеки, відтворення наукових, продуктивних, культурних сил суспільства, поліпшення добробуту людей, що, у свою чергу, досить високо “підіймає планку” інноваційності в розвитку освіти в цілому [3].

Актуальність дослідження шляхів інноваційного розвитку військової освіти визначається міжнародними та внутрішніми військово-політичними чинниками, реформуванням ЗС України, що створює умови для їх подальшого розвитку; змінами у національній законодавчій базі щодо освіти, приєднанням України до Болонського процесу, необхідністю формування єдиного європейського освітнього та інформаційного простору; інформатизацією освіти й науки; певною невідповідністю якості підготовки військових фахівців вимогам сьогодення; формуванням нової ідеології стандартів вищої військової освіти на основі більш компетентного підходу; зростанням значення професійної й мовної підготовки науково-педагогічних працівників, підвищення рівня їхньої кваліфікації; потребою зміни підходів до фінансування та матеріально-технічного забезпечення освіти і науки. При цьому слід оптимально враховувати національний та світовий інноваційний досвід підготовки військових фахівців, функції, завдання, модель та організаційну структуру ЗС України, а

також передбачати значні перетворення в системі військової освіти, науки, організації підготовки військових фахівців відповідно до офіційно прийнятих поглядів на мету, завдання, структуру, зміст і напрями розвитку освіти в руслі єдиної державної політики. Проблему інноваційного розвитку військової освіти в Україні відображено в низці наукових праць [4, 5, 6].

Військова освіта є складовою частиною загальнодержавної системи освіти. Вона має забезпечувати відтворення інтелектуального потенціалу військової галузі та сприяти зміцненню обороноздатності держави відповідно до Конституції та законів України.

Військова освіта має включати:

початкову військовою освіту;

професійну військовою освіту призовників у професійних навчально-виховних закладах та навчальних організаціях Товариства сприяння обороні України, а також військовослужбовців строкової служби у військових навчальних підрозділах;

вищу освіту (неповну, базову, повну) у вищих військових навчальних закладах та у підрозділах військової підготовки цивільних вищих навчальних закладів;

післядипломну військовою освіту на факультетах (курсах) підвищення кваліфікації, в ад'юнктурі, докторантурі, в Академії Збройних Сил України.

Стратегічні завдання реформування військової освіти:

забезпечення державних потреб у висококваліфікованих, відданих справі захисту Батьківщини військових фахівців, всебічно та якісно підготовлених до служби в Збройних Силах України призовниках;

створення сучасної цілісної, науково обґрунтованої системи військової освіти України для ефективної підготовки військових фахівців;

використання потенціалу військових навчальних закладів для підготовки фахівців із цивільних спеціальностей;

інтеграція діяльності військових науково-дослідних підрозділів і військових навчальних закладів [7].

Основні напрями реформування військової освіти:

визначення потреб Збройних Сил України відповідно до військової доктрини держави у військових фахівцях за професіями і кваліфікаційними рівнями, обсягів їх підготовки; оновлення змісту військової освіти згідно з досягненнями психолого-педагогічної і військової науки, сучасних технологій навчання та досвіду бойової підготовки військ і сил флоту;

створення оптимальної мережі військових навчальних закладів та підрозділів військової підготовки у ряді цивільних вищих навчальних закладів відповідно до потреб держави у військових фахівцях;

удосконалення організації, форм і методів військово-патріотичного виховання військових фахівців та допризовників;

інтеграція військової і цивільної освіти, співробітництво з військовими освітніми та науковими структурами зарубіжних країн;

впровадження багатоступеневої підготовки і безперервного навчання військових фахівців всіх рівнів кваліфікації;

створення сприятливих умов для розвитку науки у вищих військових навчальних закладах та підготовки науково-педагогічних кадрів.

Шляхи реформування військової освіти:

визначення перспективних потреб Збройних Сил України у фахівцях з урахуванням воєнної доктрини і можливих змін військово-політичної ситуації;

визначення переліку військово-облікових спеціальностей відповідно до потреб Збройних Сил України;

проведення реформування військових навчальних закладів і підрозділів військової підготовки студентів цивільних вищих навчальних закладів;

проведення акредитації військових навчальних закладів;

забезпечення нострифікації дипломів військових фахівців у цивільних галузях виробництва, науки і культури;

наукове, правове і організаційно-методичне забезпечення системи військової освіти;

удосконалення управління військовою освітою з урахуванням державних вимог до освітньої, наукової діяльності та специфіки військового відомства;

запровадження у системі військової освіти загальноприйнятої практики добору, розстановки і призначення науково-педагогічних працівників усіх рівнів на конкурсній та контрактній основі, створення системи соціального захисту і правових гарантій їх діяльності;

створення єдиної системи інформаційного забезпечення військової освіти, її інтегрування у відповідну державну систему [7].

На даний час у Збройних Силах України вдалося побудувати підґрунтя для підготовки нової генерації офіцерських кадрів – свідомих захисників-професіоналів своєї справи, здатних на високому професійному рівні вирішувати бойові й оперативні завдання в складних умовах, що швидко змінюються.

Питання педагогіки

Реформування і поступальний розвиток військової освіти нашої держави здійснювалися у відповідності з прийнятими у нормативно-правовими документами [8, 9]. На основі зазначених правових документів система військової освіти є складовою національної системи освіти України. Однак на відміну від цивільної, система військової освіти має специфічні компоненти, формує особистість військового фахівця, який повинен і здатен займатися військовою діяльністю за призначенням.

Метою системи військової освіти України має стати нарощування її інноваційного потенціалу, інтеграція у європейський та світовий військово-освітній і правовий простір, підготовка військових фахівців з високим рівнем професіоналізму, інтелектуального розвитку, загальної та військово-професійної культури, здатних з високою ефективністю виконувати поставлені завдання щодо національної безпеки та оборони Вітчизни, створення умов для неперервного підвищення рівня знань, практичних навичок військових фахівців, їх творчого розвитку та самореалізації.

Військова освіта має враховувати сучасні тенденції демократизації суспільства, зростання автономії вищих військових навчальних закладів.

Поєднання військової освіти і науки є умовою її ефективного функціонування, головним чинником подальшого розвитку і має забезпечуватись:

розвитком військової освіти на основі досягнень науки і техніки, військової справи, коригуванням змісту, науково-методичного та дидактичного забезпечення підготовки військових фахівців;

інноваційною освітньою діяльністю на всіх рівнях управління;

створенням науково-інформаційного простору з використанням комунікаційно-інформаційних засобів;

спрямуванням фундаментальних, прикладних досліджень і розробок на створення і впровадження нових конкурентоспроможних зразків техніки й озброєння, технологій та матеріалів;

розвитком різних форм наукової співпраці (в тому числі міжнародної) з установами і організаціями, що не входять до системи вищої військової освіти, для розв'язання складних наукових проблем, впровадження результатів наукових досліджень і розробок у військово-практику;

залученням до навчального процесу провідних науковців, працівників ВНЗ та інших наукових установ і організацій; організацією наукових, науково-практичних,

науково-методичних семінарів, конференцій, проведення олімпіад, конкурсів;

комплексними дослідженнями з проблем удосконалення технологій навчання, підвищення якості підготовки військових фахівців;

матеріальне стимулювання наукової діяльності наукових та науково-педагогічних кадрів [10].

Починаючи з 1998 р. вітчизняні вищі навчальні заклади розпочали підготовку викладачів для системи вищої освіти. Нині підготовку магістрів за спеціальністю специфічних категорій 8.000005 "Педагогіка вищої школи" здійснюють 22 вищих навчальних заклади, присвоюючи випусникам кваліфікацію 231 "Викладач університетів та вищих навчальних закладів". Випусники-магістри цієї спеціальності щорічно поповнюють склад педагогічних та науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів. Це є природний шлях організації підготовки викладачів вищої школи на науковій основі, напрямом розв'язання проблеми підготовленості сучасного викладача до ефективного здійснення саме педагогічної діяльності.

Розвиток системи військової освіти на нинішньому етапі стримує низка таких основних причин і проблем (більшість з них мають суб'єктивний характер, а об'єктивні, у свою чергу, нерідко стають джерелом суб'єктивних):

певна девальвація цінностей вищої військової освіти, її елітарності в аспекті розвитку інтелектуального рівня, лідерських якостей майбутніх військових фахівців, їх статусу в державі та суспільстві;

падіння престижності та мотивації проходження військової служби, а також низький рівень соціального захисту військовослужбовців;

недостатній рівень управління військовою освітою, аналітичного та інформаційного супроводу реалізації проектів і прийнятих рішень, відсутність стримувальних важелів і відповідальності різної природи за прийняття не досить обґрунтованих рішень;

відсутність науково обґрунтованих механізмів формування державного замовлення на підготовку військових фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів і ланок управління, переліків спеціальностей (спеціалізацій);

перевантаження і відносно жорстке регулювання змісту вищої військової освіти зі збереженням суттєвого пріоритету нормативної складової змісту навчання (65%) над варіативною-професійно-орієнтованою, військово-спеціальною (35%);

Питання педагогіки

ігнорування психофізіологічних рекомендацій стосовно можливостей засвоєння тими, хто навчається, визначених обсягів навчального матеріалу;

неповна відповідність структури та змісту навчання військових фахівців досвіду бойової та оперативної підготовки військ, їх застосування у миротворчих операціях, локальних конфліктах і війнах;

недосконалість системи професійно-психологічного відбору кандидатів на навчання та супроводження підготовки майбутніх військових фахівців;

низький оціночно-діагностичний потенціал, брак можливостей (чітких інструментальних, методичних критеріїв об'єктивного оцінювання знань і вмінь тих, хто навчається тощо) оцінити реальну якість підготовки фахівців за компетенцією, визначеними освітньо-кваліфікаційними характеристиками, освітньо-професійними програмами; недостатня вимогливість науково-педагогічного складу;

недостатній досвід військової служби на відповідних посадах у військах значної частини науково-педагогічних працівників ВВНЗ;

недостатня соціальна та матеріальна забезпеченість науково-педагогічних працівників, майже цілковита відсутність у них стимулів для вдосконалення професійної майстерності;

недостатня технологізація та інформатизація військової освіти;

застаріла навчально-матеріальна база, недостатня кількість сучасних навчально-тренувальних, технологічних систем і

комплексів забезпечення та моделювання освітнього процесу;

неналежне фінансове забезпечення системи військової освіти [3].

Таким чином: загострення проблем у науково-інноваційній сфері обумовлює нагальну необхідність якнайшвидшого впровадження комплексу першочергових заходів, спрямованих на усунення системних недоліків у функціонуванні науково-технологічного комплексу та забезпечення реалізації інноваційної моделі розвитку України. Стратегічним завданням ми вважаємо формування в Україні сучасного суспільства знань, у якому знання та можливості їхнього практичного застосування стануть важливим засобом самореалізації і розвитку особистості та ключовими чинниками прискореного розвитку держави і суспільства. Пріоритетами державної інноваційної політики в галузі військової освіти мають стати:

підвищення якості освіти і виховання;

системні заходи, спрямовані на подолання корупції в закладах військової освіти;

встановлення ефективних та прозорих зв'язків освіти з виробництвом оборонно-промислового комплексу;

тісне поєднання освітнього, наукового й інноваційного процесів;

підвищення соціального статусу офіцера-викладача;

дієвий соціальний захист усіх учасників навчально-виховного процесу.

інтеграція в європейський і світовий освітній простір, входження українських вищих військових навчальних закладів в число провідних університетів світу.

Література

1. Сальнікова О.Ф. Генезис і логіка становлення інноваційної культури особистості і суспільства // Вісник Національного університету оборони України. Зб-к наук. праць. – К.: НУОУ, 2012. – Вип.5 (30). – С. 118 – 122.
2. Ягулов В.В.: Автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. - К., 2002. - 34 с. - укр.
3. Телелим В.М. Інноваційний розвиток військової освіти в Україні: становлення, проблеми, перспективи // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – К., 2011. – Вип. 2. - С. 177 – 187.
4. Науменко М.І. Військова освіта на шляху інноваційних перетворень / М.І. Науменко, Ю.І. Приходько // Зб. наук. праць Військового інституту КНУ ім. Т. Шевченка. - К.: ВІКНУ, 2010. - Вип. № 26. - С. 6 - 15.
5. Приходько Ю.І. Концептуальні засади розвитку військової освіти України / Ю.І. Приходько // Військова освіта : зб. наук. праць. - 2008. - № 1(21). - С. 125 - 138.
6. Тимошенко Р.І. Теоретико-методологічні засади сучасного етапу розвитку військової освіти / Р.І. Тимошенко, Ю.І. Приходько // Наука і оборона. - 2011. - № 2. - С. 50 - 55.
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896 Про Державну національну програму "Освіта" ("Україна XXI століття").
8. Постанова Кабінету Міністрів України "Про реформу системи військової освіти" від 19 серпня 1992 р. № 490 // Зібрання постанов Уряду України. – 1992. – № 10. – С. 50 – 61.
9. Постанова Кабінету Міністрів "Про створення єдиної системи військової освіти" України від 15 грудня 1997 р. № 1410.
10. Серветник Р.М. Трансформація системи військової освіти – підґрунтя підготовки нової генерації військових фахівців // Вісник Національного університету оборони України. Зб-к наук. праць. – К.: НУОУ, 2009. – Вип.4 (12). – С. 60 – 64.